

Яцун В.В.

кандидат технічних наук, професор кафедри
будівельних, дорожніх машин і будівництва

Горпинченко О.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри
економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У БУДІВЕЛЬНІЙ СФЕРІ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ СМАРТ-СЕРЕДОВИЩА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Післявоєнна відбудова України стала не лише економічним і технологічним викликом, але й моральним випробуванням для суспільства. Відновлення зруйнованої інфраструктури, житла, промислових об'єктів та соціальних споруд вимагає не просто швидких рішень, а комплексного підходу, що базується на принципах відповідальності, чесності, прозорості й довіри. Саме тому питання етики підприємницької діяльності у будівельній сфері набуває особливого значення. У сучасних умовах відбудови формується нова модель господарювання - смарт-середовище, яке поєднує цифрові технології, екологічні стандарти та соціальну відповідальність бізнесу. Таке середовище передбачає не лише технічну модернізацію, а й моральне оновлення підходів до управління, партнерства та реалізації будівельних проектів.

Будівельна сфера є однією з найважливіших для післявоєнного розвитку України. Від її ефективності залежить швидкість відновлення інфраструктури, повернення громадян до нормальних умов життя, розвиток економіки і привабливість інвестиційного клімату. Проте разом із тим галузь стикається з низкою етичних проблем. Серед них — корупційні ризики у сфері тендерів і державних закупівель, порушення стандартів якості, нецільове використання коштів, недотримання екологічних вимог, а також експлуатація праці або неофіційна зайнятість. Усі ці проблеми гальмують процес відновлення, підривають довіру до підприємницьких структур та державних інституцій і створюють ризики для сталого розвитку.

Одним із першочергових завдань на шляху подолання цих викликів є формування етичної культури підприємництва. Етика у будівельному бізнесі має базуватися на кількох фундаментальних засадах: чесності у веденні діяльності, відкритості фінансових процесів, дотриманні договірних зобов'язань, повазі до прав працівників, забезпеченні безпеки праці, а також екологічній відповідальності. Ці принципи повинні стати не декларацією, а реальною частиною управлінської практики. Етичне підприємництво формує довіру з боку суспільства та держави, що в умовах післявоєнної відбудови має критичне значення для залучення інвестицій і міжнародної допомоги.

Впровадження етичних стандартів у будівельній сфері тісно пов'язане з розвитком смарт-середовища. Смарт-середовище - це сучасна інфраструктура управління, у якій взаємодія між бізнесом, державою і громадянами здійснюється за допомогою цифрових технологій, аналітичних систем і прозорих механізмів контролю. Наприклад, використання електронних тендерних платформ, таких як ProZorro, забезпечує відкритість конкурсних процедур і мінімізує можливості для зловживань. Цифрові сервіси моніторингу якості будівництва, онлайн-системи звітності та блокчейн-технології для контролю фінансових потоків дозволяють підвищити рівень прозорості, скоротити бюрократичні бар'єри і підвищити підзвітність компаній перед суспільством. Таким чином, цифровізація стає важливим інструментом етичного управління.

Варто зазначити, що смарт-середовище у сфері будівництва охоплює не лише управлінські аспекти, а й технологічні та соціальні. Наприклад, сучасні будівельні проекти в розвинених країнах Європи та Азії все більше орієнтовані на концепцію “розумного міста”, де поєднуються енергоефективні технології, сталі матеріали, цифрові системи керування інфраструктурою та комфортне міське середовище. У таких проектах етична складова має не менше значення, ніж технічна, адже йдеться про дотримання екологічних норм, прозорість закупівель, забезпечення рівних умов участі підрядників і захист прав місцевих громад. Україна може адаптувати ці практики, створюючи власну модель розумного та етично відповідального будівництва.

Проблеми, що виникають у процесі післявоєнного відновлення, також мають моральний вимір. Питання розподілу ресурсів, вибору підрядників, встановлення цінової політики та забезпечення безпеки будівель безпосередньо пов'язані з рівнем етичної відповідальності підприємців і державних органів. Недобросовісна конкуренція, прагнення до швидкого прибутку за рахунок якості або використання несертифікованих матеріалів підривають не лише економічну, а й соціальну стабільність.

Тому формування етичних кодексів для будівельних компаній, створення механізмів громадського контролю та підвищення ролі професійних асоціацій стає необхідною умовою побудови чесного бізнес-середовища.

Окремої уваги потребує питання етики праці у будівельній галузі. Відновлення зруйнованих об'єктів відбувається у складних умовах, коли потрібна максимальна залученість персоналу. Підприємці мають забезпечувати належні умови праці, справедливу оплату, дотримання техніки безпеки, а також можливості професійного розвитку для працівників. Людський капітал є основним ресурсом відбудови, і його захист має бути не просто вимогою закону, а етичним обов'язком бізнесу.

Розвиток етичного підприємництва у будівельній сфері вимагає також державної підтримки. Необхідно вдосконалювати нормативно-правову базу, що визначає стандарти прозорості та відповідальності, розвивати освітні програми з етики бізнесу, стимулювати участь компаній у сертифікаційних програмах сталого будівництва. Важливо також формувати суспільну культуру нетерпимості до неетичних практик – корупції, прихованих домовленостей, недотримання екологічних норм чи маніпулювання звітністю.

Позитивним кроком є залучення цифрових технологій для реалізації етичних принципів. Інформаційні системи дозволяють створювати бази даних про доброчесність підрядників, фіксувати історію виконання контрактів, аналізувати ризики та виявляти порушення. У перспективі це сприятиме формуванню нового типу бізнесу - смарт-підприємництва, у якому технологічні інновації поєднуються з моральними принципами. Таке підприємництво є стійким, конкурентоспроможним і соціально відповідальним.

Таким чином, етичні засади підприємницької діяльності у будівельній сфері в умовах формування смарт-середовища післявоєнної відбудови України є визначальним чинником успіху держави у процесі відновлення. Етика стає не лише моральним орієнтиром, а й стратегічним ресурсом розвитку. Вона забезпечує довіру до бізнесу, підвищує ефективність управління, сприяє залученню інвестицій і підтримує соціальну стабільність. Формування смарт-середовища, у якому цифрові технології поєднані з принципами прозорості, відповідальності та справедливості, дозволить побудувати нову модель господарювання, засновану на довірі та партнерстві. Саме на цих етичних і технологічних засадах може постати оновлена Україна - сучасна, стійка, інноваційна й морально зріла держава, яка зуміє перетворити процес відбудови на фундамент довгострокового поступу.

Література:

1. Підоричева І. Післявоєнне відновлення Європи: досвід та уроки для України. Журнал європейської економіки. 2022. Т. 21, № 2 (81). С. 182–192